

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 17 ΙΟΥΝΙΟΥ 2020 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ**

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1.

α. 1. ΛΑΘΟΣ («Αί μὲν τοίνυν ἄλλαι ἀρεταὶ καλούμεναι ψυχῆς κινδυνεύουσιν ἐγγύς τι εἶναι τῶν τοῦ σώματος – τῶ ὄντι γὰρ οὐκ ἐνοῦσαι πρότερον ὕστερον ἐμποιεῖσθαι ἔθεσι καὶ ἀσκήσεσιν – ἢ δὲ τοῦ φρονῆσαι παντὸς μᾶλλον θειοτέρου τινὸς τυγχάνει, ὡς ἔοικεν, οὔσα»)

2. ΛΑΘΟΣ («ὕπὸ δὲ τῆς περιαγωγῆς χρησιμὸν τε καὶ ὠφέλιμον καὶ ἄχρηστον αὖ καὶ βλαβερὸν γίγνεται»)

3. ΣΩΣΤΟ («Τούτου τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, αὐτοῦ τέχνη ἂν εἴη, τῆς περιαγωγῆς, τίνα τρόπον ὡς ὄραστα τε καὶ ἀνυσιμώτατα μεταστραφήσεται»)

(μονάδες 6)

β. 1. «σφεῖς ἐντιθέναί...»: «**τινὲς ἐπαγγελλόμενοι**»

2. «ῶ καταμανθάνει ἕκαστος»: «**τὸ ὄργανον**»

(μονάδες 4)

Μονάδες 10

B2. Ο Σωκράτης στο έργο του Πλάτωνα Πολιτεία τονίζει τη σημασία της παιδείας για τον άνθρωπο, καθώς μόνο μέσω αυτής μπορεί να γνωρίσει την αλήθεια και να κατορθώσει να ζει σε μια δίκαιη πολιτεία. Σύμφωνα με όσα φανερώνει η αλληγορία του σπηλαίου, ο καθένας διαθέτει μέσα στην ψυχή του τη δύναμη να μαθαίνει και το κατάλληλο για τη μάθηση ὄργανο («τὴν ἐνοῦσαν ἐκάστου δύναμιν ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τὸ ὄργανον ῶ καταμανθάνει ἕκαστος»). Ἐτσι ἔχει τη δυνατότητα να στραφεί με ολόκληρη την ψυχή του («σὺν ὅλῃ τῇ ψυχῇ ἐκ τοῦ γιγνομένου περιεκτέον εἶναι») ἀπὸ τον μεταβαλλόμενο κόσμο της αἰσθήσης πρὸς τον νοητὸ κόσμο, ὡσπυ να αντικρίζει το ὄν, δηλαδή το αληθινὰ υπαρκτό, («ἕως ἂν εἰς τὸ ὄν») και το πιο κατάφωτο ὄν («καὶ τοῦ ὄντος τὸ φανότατον»), δηλαδή την Ἰδέα του Ἀγαθοῦ («τοῦτο δ' εἶναι φαμεν τὰγαθόν»). Για να κατανοήσουμε καλύτερα την έννοια του ὄντος στη φιλοσοφία του Σωκράτη πρέπει να λάβουμε υπόψιν μας ὅτι εἶναι ουσιαστικοποιημένη μετοχή του εἰμί και αποδίδει την υπαρκτική σημασία του ρήματος. Το ὄν εἶναι το υπαρκτό. Η αναζήτηση του αληθινὰ υπαρκτοῦ αποτέλεσε ἐξ ἀρχῆς για τη φιλοσοφία μέγα ἐρώτημα, το λεγόμενο οντολογικὸ ἐρώτημα: τὸ πάλαι τε καὶ

νῦν καὶ αἰεὶ ζητούμενον καὶ αἰεὶ ἀπορούμενον, τί τὸ ὄν (Αριστοτέλης, Μετὰ τὰ φυσικά 1028b2-4). Αυτό που υπάρχει πραγματικά είναι μόνο οι Ιδέες, όχι τα αισθητά. Μάλιστα, ο Σωκράτης χαρακτηρίζει το ὄν φανότατον, δηλαδή το πιο λαμπρό και φωτεινό απ' όλα, θέλοντας να τονίσει την αντίθεση που υπάρχει ανάμεσα στο φως που αντιπροσωπεύει η παιδεία και το σκότος που χαρακτηρίζει την απαιδευσία. Ακόμα πρέπει να επισημανθεί ότι από τον πλούτο των αναφορών του Πλάτωνα στην πολυσήμαντη λέξη ἀγαθόν, εδώ ο φιλόσοφος ταυτίζει το αληθινά υπαρκτό με το αγαθό, ακριβέστερα με την Ιδέα του Αγαθού.

Στη συνέχεια της ενότητας ο Σωκράτης, στην προσπάθειά του να δώσει έναν ορισμό της παιδείας τη χαρακτηρίζει ως τέχνη της περιαγωγής. Αποτελεί δηλαδή την ολική, βιωματική θέαση-θεώρηση, μεταστροφή της ψυχής. Η λέξη έχει φιλοσοφική βαρύτητα, διότι δείχνει πως η γνώση και η παιδεία, καθώς στρέφεται στον κόσμο, οφείλει να έχει πάντα καθολικό χαρακτήρα και να μην εξαντλείται σε προσέγγιση από μία επιμέρους οπτική γωνία. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η χρήση του δεοντολογικού ρηματικού επιθέτου περιεκτέον, το οποίο όμως δεν προτρέπει απλώς σε μια ευρύτερη θέαση αλλά αποβλέπει σε μια μεταστροφή της ψυχής από τον κόσμο των αισθήσεων προς τον κόσμο των Ιδεών. Πρόκειται, όπως και στην περίπτωση της παιδείας, για μια στροφή όλης της ύπαρξης προς τον «ήλιο», προς το αγαθό –για μια επώδυνη πορεία. Λίγο παρακάτω (521d) ο Πλάτων θα ονομάσει την άνοδο της ψυχής προς το ὄντως ὄν, «μεταστροφή/επιστροφή της ψυχής από μια νυχτερινή μέρα στην αληθινή μέρα» –και αυτή είναι η «αληθινή φιλοσοφία».

Συμπεραίνεται, λοιπόν η αναγκαιότητα της παιδείας που προσφέρει η φιλοσοφία καθώς συμβάλλει στην περιαγωγή, την ολική μεταστροφή της ύπαρξης, ώστε ο άνθρωπος να αλλάξει στάση απέναντι στην πραγματικότητα και να γίνει ικανός για τη γνώση των Ιδεών.

Μονάδες 10

B2. Ο Σωκράτης στην προσπάθειά του να ορίσει την έννοια της παιδείας ξεκινά τη διατύπωσή του αρνητικά, λέγοντας τι δεν είναι παιδεία. Έτσι απορρίπτει αρχικά τον ισχυρισμό ὅσων ασχολούνται επαγγελματικά με αυτήν (ἐπαγγελλόμενοι), δηλαδή των σοφιστών. Αυτοί, πίστευαν πως στην ψυχή του ανθρώπου δεν υπάρχει γνώση και πως την αποκτά κανείς μέσα από τη διαδικασία της μάθησης. Χρησιμοποιώντας μάλιστα ο Σωκράτης μία παρομοίωση τονίζει ότι οι σοφιστές διαδίδουν ότι με τη διδασκαλία τους εμφυτεύουν (έντιθέναι) τη γνώση στην ψυχή των μαθητών, σαν να βάζουν την ικανότητα της όρασης στα μάτια ενός τυφλού, ώστε να μπορεί να βλέπει με αυτά («οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες»). Είναι γνωστή άλλωστε η αντιπάθεια του φιλοσόφου απέναντι σε αυτούς τους περιπλανώμενους δασκάλους καθώς θεωρούσε ότι στόχος τους ήταν τα χρήματα και όχι η παροχή ουσιαστικής γνώσης στους μαθητές τους.

Αντίθετα, λοιπόν, με αυτούς ο Σωκράτης δεν πιστεύει ότι ο άνθρωπος αποκτά τη γνώση ως πληροφορία που λαμβάνει χώρα έξωθεν, αλλά ότι την ανακαλύπτει και την παράγει μέσα του. Γι' αυτό και αυτήν την έντονα βιωματική γνωστική διαδικασία την ονομάζει συμβολικά

ανάμνησιν (Φαίδων 76a). Όπως αναφέρεται στο έργο Μένων πριν από τη γέννησή μας, η ψυχή μας είχε περιπλανηθεί στους ουράνιους τόπους και είχε γνωρίσει τις Ιδέες. Το γεγονός όμως ότι εισήλθε στο σώμα μας στάθηκε η αιτία να τις ξεχάσει. Έτσι βρισκόμαστε σε μια πλάνη καθώς δεν έχουμε συνείδηση πως ό,τι βλέπουμε, αγγίζουμε και ακούμε δεν είναι πραγματικό. Ο Σωκράτης, λοιπόν εκφράζει την πεποίθησή του πως ο άνθρωπος διαθέτει έμφυτη την ικανότητα της νόησης και τη δυνατότητα της έγκυρης γνώσης και έργο του φιλοσόφου είναι να τον βοηθήσει να την ξαναθυμηθεί. Η άποψή του αυτή τονίζεται και με την έντονη επανάληψη της πρόθεσης έν στο σημείο όπου κάνει λόγο για τους επαγγελματίες δασκάλους (ένουσης, έντιθέναι, έντιθέντες). Με αυτόν τον τρόπο θέλει να τονίσει ότι σε αντίθεση με αυτούς που πιστεύουν ότι τοποθετούν τη γνώση στην ανθρώπινη ψυχή ο ίδιος δε θεωρεί ότι ο φιλόσοφος μεταλαμπαδεύει γνώσεις αλλά βοηθά να αναδυθούν από τον μαθητή του οι ήδη υπάρχουσες μέσα του. Κάτι τέτοιο άλλωστε αποδεικνύουν και οι μέθοδοι διδασκαλίας που ακολουθούσε, η μαιευτική και η διαλεκτική.

Μονάδες 10

B3.

1. Η κατηγορία που είχε μεγαλύτερη σχέση με την πραγματική αιτία δίωξης του Σωκράτη ήταν: **α. η διαφθορά των νέων.**
2. Ο Πλάτων στο πρώτο του ταξίδι στη Σικελία: **γ. ήρθε σε επαφή με τον Πυθαγορισμό.**
3. Οι φιλόσοφοι βασιλείς αναλαμβάνουν την εξουσία: **β. από αίσθηση καθήκοντος.**
4. Οι πρώιμοι διάλογοι του Πλάτωνα γράφτηκαν: **β. κατά την πρώτη δεκαετία μετά τον θάνατο του Σωκράτη.**
5. Η θέση ότι η δικαιοσύνη είναι να αποδίδεις τα ίσα, καλό στον φίλο, κακό στον εχθρό, υποστηρίχθηκε από: **γ. τον Πολέμαρχο.**

Μονάδες 10

B4. α.

Στήλη Α	Στήλη Β
φανόν	φάσμα
άνασχέςθαι	ανακωχή
περιακτέον	άξονας
τετραμμένω	ανατροπή
έντιθέντες	παρακαταθήκη
άπόλλυσι	απώλεια

(μονάδες 6)

B4. β. Πολλές φορές οι πολιτικοί επαγγέλλονται προνόμια στον λαό για ψηφοθηρικούς λόγους. Όλοι έχουν εναποθέσει τις ελπίδες τους στην **επιστήμη** της ιατρικής για την εύρεση του εμβολίου για την αντιμετώπιση του κορωνοϊού.

(μονάδες 4)

Μονάδες 10

B5. Και ο Α. Δελμούζος και ο Σωκράτης παραθέτουν με μεθοδικότητα τις απόψεις τους και τονίζουν τη σημασία της παιδείας στη ζωή του ανθρώπου. Πιστεύουν ότι στόχος της παιδείας είναι, καλλιεργώντας την ψυχή και προσεγγίζοντας ορθά τη γνώση, να βελτιωθεί τόσο ο ίδιος ο άνθρωπος ατομικά ως οντότητα, αλλά και η ζωή του συνολικά.

Αυτό θα επιτευχθεί, σύμφωνα με το παράλληλο κείμενο, μέσα από μια εσωτερική διαδικασία ωρίμανσης, αλλά και αδιάκοπης ατομικής προσπάθειας. Η ψυχική καλλιέργεια και η ελευθερία, όπως υπογραμμίζει ο Δελμούζος, δεν έρχονται από έξω. Όσο περισσότερο δουλέψει ο καθένας τα ιδιαίτερα αυτά στοιχεία που υπάρχουν μέσα του, τόσο πιο γρήγορα θα απελευθερωθεί από τα δεσμά της ύλης (κόσμος του γίγνεσθαι) οδηγούμενος στην πνευματική ελευθερία.

Και ο Σωκράτης θεωρεί πως η ψυχή του ανθρώπου έχει εντός της εκ των προτέρων τη δύναμη (φρόνηση) και το κατάλληλο όργανο για να οδηγηθεί στη γνώση, καθώς και ότι η παιδεία έχει ως στόχο να τη μεταστρέψει προς τον νοητό κόσμο και την αληθινή ουσία των πραγμάτων υπερβαίνοντας την πλάνη των αισθήσεων. Δεν πρόκειται για μια εμφύτευση εκ του μηδενός γνώσεων που λαμβάνουν χώρα έξωθεν, αλλά για μια περιαγωγή της ψυχής προς την αληθινή γνώση, τον κόσμο του είναι και του Άγαθού (ανάμνηση).

Μονάδες 10

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Και αν κάποιος με ρωτούσε· Αλήθεια, λες πως, αν κάποιος βλάπτει την πόλη, πρέπει να κάνουμε ειρήνη μαζί του; Δε θα το έλεγα· αλλά πολύ περισσότερο λέω ότι πολύ πιο γρήγορα θα τιμωρούσαμε αυτούς, αν δεν αδικούσαμε κανέναν· γιατί δεν θα είχαν κανένα σύμμαχο.

Μονάδες 10

Γ2. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, ο Ξενοφώντας συνδέει την οικονομική ευημερία της πόλης των Αθηνών με την υιοθέτηση μιας ειρηνικής πολιτικής. Ισχυρίζεται πως η πόλη κερδίζει πολλά περισσότερα από την ειρήνη παρά από τον πόλεμο και καλεί τους συμπολίτες του να εξετάσουν όσα συνέβησαν στην πόλη στο παρελθόν. Σε περίοδο ειρήνης, λοιπόν, πάντα υπήρχε μεγάλη εισροή χρημάτων στην πόλη, ενώ αντίθετα, σε περίοδο πολέμου κατασπαταλούνταν τεράστια χρηματικά ποσά. Κρίνοντας μάλιστα και από τη σύγχρονη πραγματικότητα, παρατηρεί πως εξαιτίας του πολέμου χάθηκαν πολλά από τα έσοδα και όσα είχαν στη διάθεση τους κατασπαταλήθηκαν σε κάθε είδους έξοδα, ενώ μόλις έγινε ειρήνη στη θάλασσα, τα έσοδα αυξήθηκαν, και επιπλέον βρισκόνταν στη διάθεση των πολιτών για να τα αξιοποιήσουν όπως ήθελαν.

Μονάδες 10

Γ3. α.

έκλιπούσας: ἐξέλειπες

εἰσελθούσας: εἰσήεις / εἰσήεισθα

καταδαπανηθείσας: κατεδαπανῶ

(μονάδες 3)

Γ3. β.

μᾶλλον: μάλα – μάλιστα

θᾶπτον: ταχέως – τάχιστα

(μονάδες 4)

Γ3. γ.

τις: τισί

προσόδους: πρόσοδοι

πολίταις: πολίτα

(μονάδες 3)

Μονάδες 10

Γ4. α.

ἢ εἰρήνην: β' ὄρος σύγκρισης, εξαρτάται ἀπὸ τὸ ἐπίθετο συγκριτικοῦ βαθμοῦ κερδαλεώτερον ταῦτα (το πρῶτο του κειμένου): υποκείμενο στο ρήμα ἄν κριθείη (αττική σύνταξη)
τῶν προσόδων: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική διαιρετική στο ἐπίθετο πολλὰς ἄγειν: τελικό ἀπαρέμφατο, υποκείμενο στο ἀπρόσωπο ρήμα χρή

(μονάδες 4)

Γ4. β. ἀνενεχθέντα: κατηγορηματική μετοχή, εξαρτάται ἀπὸ τὸ γνωστικό ρήμα εὐρήσει, συνημμένη στο ἀντικείμενο του ρήματος ἐξάρτησης χρήματα.

(μονάδες 2)

Γ4. γ.

«πῶς ἄν ἄμεινον ταῦτα κριθείη»: δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση μερικής ἄγνοιας ὡς ἀντικείμενο στο γνωστικό ρήμα οὐκ οἶδα.
«ὡς χρή καὶ πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν»: δευτερεύουσα ονοματική εἰδική πρόταση ὡς ἀντικείμενο στο λεκτικό ρήμα λέγεις.

(μονάδες 4)

Μονάδες 10

ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ
ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΑΝ ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ:
ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ
ΙΩΑΝΝΑ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ